

Ob nenadomestljivi izgubi: dr. Frane Jerman (1933-2002)

ANDREJ ULE

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta,
Oddelek za filozofijo,
Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana

Najprej moram reči, da me je globoko presunila vest, da je nenadoma preminul moj spoštovani kolega, dolgoletni sodelavec, prijatelj, učitelj, vzornik in predvsem izjemna osebnost prof. dr. Frane Jerman. Mislim, da to čustvo delijo z menoj vsi, ki so ga utegnili malo bolje poznati. Smrt je že po sebi nepovratna izguba človeka, še zlasti pa tedaj, če gre za človeka, ki je bil, tako kot pokojni prof. Jerman, vse do konca dejavno vpleten v žile življenja in je temu življenju tudi veliko dal iz svojega notranjega bogastva in občutene človečnosti. Nismo pričakovali, da se bo tako nenadoma prekinila življenjska nit človeka, ki je bil še sredi dela in še pri polni duhovni moči. Zato kar ne morem verjeti, da je resnično za vedno odšel od nas in da ga ne bomo več srečevali.

Zanesljivo je njegova smrt najtežje prizadela njegove najbližje, ki se jim je razdaljal, kolikor je le mogel. Zato naj najprej njim velja moje in naše sožalje ob nenadomestljivi izgubi dragega moža, očeta, brata in deda. Njegova smrt pa težko prizadeva tudi vse njegove sodelavce, strokovne kolege, nekdanje študente, številne njegove znanke in prijatelje. Mnogi njegovi študentje in nato strokovni kolegi smo ostali njegovi dolžniki, kajti dal nam je precej več, kot smo mi uspeli dati njemu. Vsaj za sebe in mnoge svoje kolege filozofe lahko rečem, da je bil prav Frane Jerman tisti, ki nas je s svojim pedagoškim in znanstvenim delom, še bolj pa morda s svojim osebnim zgledom vzbudil k lastnemu filozofskemu snovanju in mišljenju, pa naj bo to logika in analitična filozofija, estetika ali zgodovina slovenske filozofije. Njegove podpora je bila tudi odločilna pri ustanovitvi Inštituta za filozofijo pri SAZU in Oddelka za filozofijo na Pedagoški fakulteti v Mariboru.

Življenjska pot prof. Jermana je bila povezana z našo fakulteto od sredine petdesetih let prejšnjega stoletja, ko se je vpisal na študij filozofije in slovenskega jezika, do leta 1998, ko se je upokojil. Leta 1959 je diplomiral, čez 10 let pa tudi doktoriral na filozofiji s temo *Logika in stvarnost v opusu Jana Lukasiewicza*. Njegova akademska pot se je začela leta 1961 pri asistentu za logiko in končala leta 1998, ko se je upokojil kot redni profesor za logiko in zgodovino logike na našem Oddelku za filozofijo. Na tej poti je tako rekoč iz nič postavljaj temelje slovenske filozofske logike, analitične filozofije, metodologije in filozofije znanosti in nadaljeval s tradicijo filozofske estetike Franceta Vebra in Alme Sodnik. Večkrat je bil tudi predstojnik Oddelka za filozofijo in v dveh mandatih od 1993 do 1996 tudi dekan Filozofske fakultete. Filozofska fakulteta mu je 1998 podelila tudi naziv zaslužni profesor.

Prof. Jerman je objavil šest samostojnih knjig, poleg tega je sodeloval še v celi vrsti drugih filozofskih monografij. Zelo rad je pisal za mlade in tako je nastalo nekaj izvrstnih knjig, posvečenih uvajanju v logično in znanstveno mišljenje, po katerih so segale mnoge generacije dijakov in študentov vseh mogočih usmeritev. Zlasti dela *Iz filozofije znanosti* (1978), *Logika za mlade* (1979) in učbenik *Filozofija* (1986) so se priljubili dijakom in študentom, ki so po njih začenjati spoznavati logiko, metodologijo

in filozofijo znanosti ter zgodovino filozofije. V njih je Jerman razumljivo in obenem natančno predstavil temeljne filozofske in logiško-metodološke koncepte, a je vedno uspel dodati svoje tudi lastne poglede, še bolj pa svoja "zrna soli", s katerimi je rad zabelil še tako težaven tekst.

Jermanova filozofska ustvarjalnost je segala na tri glavna področja: na filozofske probleme sodobne logike in vprašanja znanstvene metodologije, zlasti metodologije družbenih in humanističnih ved, na zgodovino estetike in zgodovino slovenske filozofije. Na področju filozofije logike je raziskoval tako imenovano poljsko logiko, predvsem polivalentno logiko Jana Lukasiewicza, iskal je primerjave med Aristotelovo in stoiško logiko in logiko, kot se je razvijala v Brentanovi šoli oz. pod njegovim vplivom. Del svojih raziskav na teh področjih je izdal že v svoji prvi knjigi *Med logiko in filozofijo* (1971), del pa v različnih sestavkih, ki jih je objavljajl do konca življenja (največ v reviji *Anthropos*, kjer je bil dolga leta tudi glavni urednik, v reviji *Analiza*, ki jo je pomagal ustanoviti idr.). Privlačila ga je tudi tema razmerja med religijo, filozofijo in znanostjo. O tem je predaval na radiu Ljubljane in objavil več sestavkov in prispevkov v monografijah. Prav v zadnjih letih je intenzivno raziskoval Brentanovo in Meinongovo misel. Ni naključje, da se je njegovo nezadržno prevajalsko delo zaustavilo prav med prevajanjem Meinongove *Samopredstavitve*, s katero je Meinong zaokrožil svoje filozofsko delo.

Na področju metodologije znanosti je Frane Jerman vztrajal pri razlikovanju med zgodovinsko-razvojnim in strukturalno-logičnim vidikom raziskovanja in podobno pri razlikovanju med induktivnim in deduktivnim sklepanjem in ni dovolil mešanja teh vidikov in oblik sklepanja. Ni ljubil filozofskih mešanic, raje je imel jasne razlike kot bleščeče sinteze. V raziskovanju zgodovine estetike je zasledoval povezovanje dominantnih estetskih doktrin in filozofskih teorij in postopno osamosvajanje estetike od filozofije.

Prof. Jerman je bil med redkimi slovenskimi filozofi, ki so raziskovali slovensko filozofsko dediščino in je veliko pripomogel k temu, da smo se zavedli svojih nekdanih pomembnih filozofskih mislecev. Zlasti to velja za njegova preučevanja filozofije Franceta Vebra in Alme Sodnik. Bil je med pobudniki filozofske rehabilitacije prof. Franceta Vebra in je ob tej priliki ponovno navezal tesne stike z Inštitutom za filozofijo Graške univerze. Prof. Jerman je bistveno pripomogel k obnovi skorajda propadle knjižnice, ki jo je leta 1920 znameniti avstrijski filozof Meinong podaril Francetu Veburu kot podlago za ljubljanski filozofski oddelek.

Cele generacije slovenskih filozofov, pa tudi nefilozofov so poslušale njegova predavanja iz logike, metodologije znanosti, filozofije jezika, estetike in zgodovine slovenske filozofije. Tisti, ki smo poslušali njegova predavanja, dobro vemo, da za nas niso bila pomembna zgolj njegova predavanja. Še pomembnejši je bil duh tolerance in miselne odprtosti, ki jih je prežemal, in neformalni pogovori s profesorjem o vseh mogočih temah. Zelo dobro se spomnim, kako rad je predvideni tok predavanj skrenil v kako "nepredvideno" smer, ki pa je bila za vse nas, in mislim, da tudi zanj, bolj zanimiva. Odkrito je nam, nadebudnim študentom, priznaval, da tudi on ne zna dovolj in da se dober učitelj tudi sam kaj nauči od svojih učencev.

Poleg Jermanovih avtorskih del je izjemno pomembno njegovo nadvse bogato prevajalsko delo, saj se je do dobra uveljavil kot vsestranski prevajalec filozofske literature v Sloveniji. Skorajda ni filozofske smeri ali stroke, kjer ne bi prav prof. Jerman prevedel kakega pomembnega, včasih kar ključnega dela. Naj navedem le prevode Wittgensteina, Russella, Husserla, Bacona, Berkeleyja, Humea, Brentana in drugih pomembnih filozofov. S svojim prevodnim delom je pomagal zapolnjevati sicer velik slovenski kulturno-filozofski manko. Močno je obogatil filozofsko literaturo v sloven-

ščini, slovenski filozofski jezik in slovensko kulturo. Mislim, da še dolgo ne bomo imeli tako vsestranskega in obenem dobrega prevajalca filozofskih del, kot je bil pokojni Frane Jerman.

Na koncu, vendar ne na zadnje, pa je spomina vreden Jermanov prefinjen umetniški in estetski čut. Pregovorno je bil znan kot velik ljubitelj in poznavalec umetnosti, zlasti glasbene umetnosti. Njegova zadnja pot, ki je na žalost ni dokončal, ga je vodila v Münchensko opero, kjer je želel še enkrat v živo doživeti Wagnerjevo glasbo.

Le še eno je imel rajši od filozofije, umetnosti in glasbe, namreč umetnost življenja oziroma življenje samo. Čeprav je v življenju naletel na mnoge težave in odpore, nikoli ni obupal in je vedno dajal vtis, kot da se pravkar dogaja nekaj svežega, nekaj, kar zavrača okostenelost in smrt. Zato verjamem, da bo spomin na Franeta preživel njegovo prerano smrt in nam še dalje pomagal ohranjati miselno svežino ter zavračati sleherno miselno okostenelost in enodimenzionalnost. Želim torej, da ostane tak tudi naš spomin nanj.